

Edebiyatta Ergenler

Dr. Bekir ONUR*

Homer ve Virgil'in kahramanlarından çağdaş edebiyatın sayısız roman kişilerine kadar ergenler, edebiyatta her zaman yer almışlardır. Fakat 19. yüzyıl sonunun ve 20. yüzyıl başının edebiyatı, ergenlik psikolojisinin çeşitli ayrıntılarını sergilemiş ve öncekilerden aaha kesin bir belgesellik kazanmıştır.

Bu yazıda 17. yüzyıldan günümüze dek Fransız edebiyatında boy gösteren ergenleri inceleyeceğiz.

17. yüzyıl yazarlarının genç kahramanlarında, ergenliğin bugün bildiğimiz psikolojik özelliklerini bulamayız. MOLIERE'in ergenleri her zaman ikinci derecede kişilerdir; rolleri oyunun entrikasını canlandırmak ve asıl kahramanı öne çıkarmaktır. Örneğin **Cimri**'de Clante'in karakteri, babasının karakteriyle belirlenmiş kalır. Genç adamın savurganlığı, saygısızlığı, babasının cimriliğinin, duygusuzluğunun sonucudur. Cleante'in hafiflik ve sevimlilikle dolu kişiliği, Harpagen'un gülünç ve çekilmez kişiliğini belirginleştirmektedir. Molière'in ergenlerinin hepsi birbirine benzer. Hepsi anababalarına karşı belirli bir haşinlik ve acımasızlık taşır; onlar da bunu hak etmişlerdir doğrusu. Molière, tutkularının tutsağı olan yetişkinlerin karşısına saldırgan, alaycı bir gençlik çıkarır; bu da komedilerindeki hareketi sağlar. Böylece Molière ergenliğin en bilinen bazı özelliklerini geniş çizgilerle ortaya koymaktadır.

Klasik yazarlardan hiçbiri, ergenleri yapıtlarına baş kahraman yapmamıştır. Değişken ve geçici sayılan ergenlik, onları ilgilendirmez. Corneille ya da Racine'in bir tradejisine, Molière'in bir komedisine, La Bruyère'in bir portresine yaşam veren duygu ve düşünceler, her zaman yetişkin duygu ve düşünceleridir. Kısacası klasik çağın ruhu bir yetişkin ruhudur.

Buna karşılık romantizm bir ergen çağı olmuştur. Bütün 18. yüzyıl boyunca yetişkinlik havası ergenlik havasına dönüşür.

1731'de Abbé PREVOST **Manon Lesko**'yu yayımlar. Gençlik tutkusu imgesinin keşfedildiği ilk Fransız romanıdır bu. Romanda sınırsız duygusallık ve kurallara duyulan nefret büyük bir içtenlikle sergilenir. Manon ve şövalye sevgilisi, yetişkinlerin uzlaşımçı dünyasının dışında, tutkularının kucağında yaşarlar. Şövalye on yedi

*A. Ü. Eğitim Fakültesi Psikoloji Bölümü.

yaşındadır. Manon ise ondan da genç. Manon, uçarı, gelgeç gönüllü, fakat içten bir aşk yaşamaya yetenekli bir çocuk-kadın'dır. Şövalye ise utangaç, şaşkın, bazen kızgın bir gençtir; tutkularına kapılınca aşırı işlere girişebilir. Ancak roman incelendiğinde, kahramanların psikolojik çözümlerinin yüzeysel kaldığı görülmektedir.*

Ergenin kendine özgü psikolojisini bulmak için J. J. ROUSSEAU'yu beklemek gerekir. Rouseau, on sekiz yaşındaki genç adamı, olmuş-biymiş bir varlık olarak değil, dünyayla ilişkileri içinde kendini yaratacak bir varlık olarak yaşamının önüne koyar. Rouseau'dan önceki yazarlardan hiçbiri, bu özü yakalayabilmiş değildir. Fakat Rouseau'nun ergenlik psikolojisine katkısı Emil'den çok **İtiraf**lar'da ortaya çıkar. Bu kitapta Rouseau, kendinden kopamaz ve onun için dünyayı anlamak kendini dünyayı yansıtmaktan ibarettir. İtiraf'lar'da, günümüzde «özgünlük bunalımı» adı verilen bir ergenlik özelliği, Rouseau'nun mazoşizme kadar giden kendini beğenmişliğinde, gösteriye varan içtenliğinde, okuyucuyu şaşırtma isteğinde kendini gösterir. Öte yandan yine ergenliğe özgü olan (yetişkinlerin çoğunun kaçındığı) derin bir kendini keşfetme, anlama, açıklama gereksinmesi ortaya çıkar. Rouseau, iç yaşamın çözümlenmesine dayanan bir edebiyatın yolunu açmıştır bize.

J. J. Rouseau kendini çözümleyerek kurduğu ergenlik psikolojisini içgözleme dayandırmıştır. Oysa, Fransız edebiyatının ilk gerçek ergenini yaratan BEAUMARCHAIS, bunu kendi dışında yapar. **Figaro'nun Düşünü**'nün özgün kişisi Chérubin artık bir çocuk olmayan, fakat henüz bir erkek de olmayan gerçek ergendir. Kaygılı ve bulanık bir istek onu yaşama doğru iter; ne tasarıları vardır, ne de deneyimi. Erkeklik içgüdüsünün uyanmasıyla birlikte giden bir çeşit kadınlık taşır. Kadınların karşısında hem utangaçtır, hem de atılan. Zarif olmasına zarif, bazen de yüzsüzdür.

Romantik edebiyat sayısız genç kahramanla doludur. Bunlar benliğine aşırı düşkünlüğün, yalnızlık hazzının, metafizik kaygıların, gerçeklik ürküntüsünün, yaşamdan kaçış gereksinmesinin simgesi olan kişiliklerdir.

BENJAMIN CONSTANT **Kırmızı Defter**'de kendi ergenliğinin portresini çizer. Olağanüstü psikolojik bir değeri olan bu belge, ergenliğin iç dramını gün ışığına çıkarır. Yazar, romantizmin temalarından biri olan varoluş güçlüğü'nün acılarını duymaktadır. Kendi var oluşunun kanıtını aşkta, yani başkasının gerçekliğinde aramaktadır.

*Dilimize çevrilmiş olan bu roman, bu satırların yazarının ve pek çok yazarının ergenlik çağının başucu kitabıydı.

Kendi karışık ergenliğinin öyküsünü anlatanlardan biri de CHATEAUBRIAND'dır. Onda da paranoya çeşnisi taşıyan bir özgünlük bunalımının izlerine rastlarız: Aşırı gurur, yalnızlık hazzı, mutlak arayışı.

MUSSET'nin **Yüzyılın Çocuğunun İtrafları**'nda betimlediği ergenlik bunalımı ise oldukça farklıdır: Tutkularına egemen olamayan, heyecanlı, sinirli, çelişkilerle dolu, düşüncesiz ve hemen harekete geçen, üstelik âşık bir ergenlik.

Nietche'nin habercisi olan ALFRED DE VIGNY, diğer romantiklerden daha derinlere gider. **Chatterton**'da benlik gururu, aşktan daha güçlüdür. Chatterton'ın kendini öldürmesi, toplumun ona bir yer vermemesinden değil, ona sunulan yeri reddetmesindedir. 20. yüzyıl edebiyatının gururlu ve başkaldıran ergenlerinin habercisidir o.

GEORGE SAND **Yaşamın Öyküsü**'nde kendi ergenliğini anlatır: İmgelemin aldatmacılarına kapılmış, ama gene de gerçeklik duygusunu sahip bir ergenlik. Çağın koşulları ve havası yaratmıştır onu, ama iç dengesini hiçbir zaman yitirmez.

Romantizmden beri başkaldırı imgesi, gençlik imgesiyle birlikte gitmektedir. LAUTREAMONT ve RIMBAUD, bu yeni mitosa yanıkları günümüzde de duyulan özel bir güç katarlar. Romantizmin edebiyata soktuğu ergen mitosu, 19. Yüzyıl boyunca pozitivizmin, realizmin ve naturalizmin katkılarıyla zenginleşir, derinleşir, karmaşıklaşır. Gerçi çağın hiçbir romancısı, ergenlik sorunlarını yapıtının ana konusu yapmamıştır ama, insan yaşamının bu döneminin özelliklerinin çoğu, gün ışığına çıkarılmıştır.

BALZAC'ın kahramanlarında güçlü olma isteği ile sevgi gereksinmesi çarpışmaktadır. **LCUIS Lambert**'de düşünmeye başlayan ergen teması işlenir.

STENDHAL Nietzsche'nin güç istemi felsefesi ile Adler'in bireysel psikoloji kuramını sezinletmektedir. **Kırmızı ve Siyah**, toplumsal çöküşün ve yaarttığı engellemelerin romanıdır. Julien Sorel'de bastırılmış duygular gerçek bir aşağılık karmaşası yaratmakta ve güçlü clima içgüdüsünü canlandırmaktadır.

FLAUBERT, ergenin yaşamında düş gücünün önemini psikologlardan önce haber verir. Flaubert düş kuran, ama harekete geçemeyen ergenin dramını keşfetmiştir. Yaratma gereksinmesinin altüst ettiği, dağınık, çelişkili kahramanı Frederic'de (**L'Éducation sentimentale**) Flaubert kendi ergenliğini betimler.

ALPHONSE DAUDET **La petit chose**'da duyarlı, utangaç, karar-sız biraz da şair bir kahraman yaratır. Daniel Eyssette'in hiç de fir-

tınlı olmayan romantik ruhu bir an serüven ateşini duysa bile, hemen burjuva mutluluğunun huzuruna sığınır. A. Daudet, ölçü duyusuna sahiptir, betimlediği özgünlük bunalımı sınırlarını aşmaz, hiçbir felâkete yol açmaz. Bu nedenle Daniel'in psikolojik çözümü, Julien Sorel ve Frederic kadar derin olmayacaktır.

JULES VALLES, bastırmalardan ve başkaldırmalardan oluşan kendi ruhsal öyküsünü anlatır. Ergenin psikolojik gelişiminde toplumsal etkenin rolü ilk kez J. Valles'nin kalemiyle Fransız romanına girer.

19. yüzyıl Fransız edebiyatının iki devi olan HUGO ve ZOLA, bazı bakımlardan birbiriyle karşılaştırılabilir. Hugo'nun kahramanları yalnızca O'nun imgelemenin yaratmaları olduğu halde, Zola'ninkiler, toplumsal çevrenin ürünleridir. Zola, bireysel psikolojiden çok sosyal psikolojiye yakındır. Gene de natüralizmin babası kahramanlarına kendinden çok şey katmıştır ve birçok kitabında kendi ergenliğinin izleri bulunabilir.

Gelecek yazıda yine ergenlik psikolojisi açısından yüzyılımızın edebiyatını incelemeyi umuyoruz.

K a y n a k l a r :

Jeanne TAILLIEU, *Crises, chimeries et révolte de l'adolescence*, Sodi, Brüksel, 1967.

Berthe REYMOND-RIVIER, *Le développement sociale de l'enfant et de l'adolescent*, Charles Dessart, Brüksel, 1965,